

*Ачыкъ дарс
Къумукъ тилден
Къазма орта мактапда
2-нчи къласда*

Темасы :

«АТЛАЫКЪ».

*Онгаргъан ва ѳтгерген ана тилни муаллими
МБОУ «Казмаульская СОШ»*

Магомедова А.Н.

2020 йыл

Дарсны темасы: «**АТЛАКЪ**».

Дарсны мурады: атлыкъ деген темадан англатыв берив;

атлыкъланы башгъа тил гесимлерден айырма уйретив;

жанлы ва жансыз атлыкъланы айырып билдирив;

обзбашына билим алыв, гъакълашыв ва пайдалы маълуматланы топлав;

бёлюкде ишлев бажарывлукъларын оьсдюрюв;

тил байлыгъын артдырыв;

тюзьязывну ва таза язывну уьстюнде ишлев;

къурдашлыкълны, дослукълну тарбиялав;

охувчуланы англавун артдырыв;

Ана тилин сююв ругъда тарбиялав.

Дарсны къураллары: суратлар, презентациялар, проектор, компьютер, таблица.

Эпиграф :

Халкъыбызгъа, элибизге

Юрек салып, шону бил:

Адам болмакъ учун бизге

Тарыкъ азиз ана тил!

М.Атабаев (слайд -1)

Дарсны тайпасы: янгы дарсны англатыв.

Дарсны барышы:

I. Къурум мюгълет:

- Салам, яшлар!

- Салам, муаллим!

ИССИ САЛАМЫМ БУЛАН

Мен сизин къаршылайман.

Биирден – бир яхшы яшлар

Болма кърарсыз дарсда !

Билимге билим кършма

Кърст этерсиз айгъайда

- Олтуругъуз!

- Яшлар, бугюн бизин кърмукъ тилден- ачыкъ дарсыбыз. Бизге кърарамагъа гелген къронакърларыбыз да бар. Гелген къронакърлагъа бизин билимлерибизни, гърюнерлерибизни гърсетейик.

-бугюн биз дарсда Янгыз да, бърлюкlege бърлюнюп ишлежекбиз. Къроркърмагъыз, хаталар этербиз деп, тартынмагъыз. Бир-биригизге къремклешип, иш гърсетигиз.

«Янгыз терекден бав болмас» - дегенлей, янгыз ишлемей биригип ишлесек яхшы натижалар алырбыз деп, эсиме геле.

- Яшлар, тептерлени ачып, тархны язабыз , айны, гърнюн. (Муаллим яшланы олтурагъан кърюне, язывуна тергев бере)

27 – чилле.

1-Салам, аявлу къронакърлар!

Дарсда гъраракатлы боларбыз,

Низамлы озърюбюзню тутарбыз

Аявлу къронакърларыбыз

Кърайтып- кърайтып гелердей

Дарсыбыз шолай озърсюн учун бизге не герек?

Бир-биревге, аламгъа иржайыв

-Яшлар, шу дарс къружурлу дарслардан болсун!

Юреклеригиз шатлыкърдан толсун!

Ялкърыв недир билмегиз,

Бешлер тгърюл гърмегиз

-Яшлар! Биз бугюн ачыкъ ана тил дарсыбызда Кумукъ тил бийликlege сапар чыгърабыз.

-Яшлар, бизин дарсны девизи : Адам болмакър учун бизге

Тарыкър азиз ана тил!

-Сиз шу сезлени нечик англайсыз?

- Бугюн дарсда кърп ишлежекбиз, мекенли ишleme кърст этербиз.. Бир-биревге таяв болуп, татывлукърда ишleme башлайыкър.

Бир биревге тынглап, бирев биревню эшитип иш башлайыкър. Башлайбыз дарсны таза язывдан

1.

Адам болмакър учун бизге

Тарыкъ азиз ана тил!

Тазаязыв бийликге биз етишдик

Тазаязыв адамгъа биринчи герек. Гьюнеригизни гьрсетигиз.

2. Такрарлав. **Бюртюклени орнуна гьарплар салыгъыз. Сьзлени бувунлагъа бьлюп, нече бувун барны белгилегиз, Сатырдан сатыргъа гьчюрюп болмайгъан сьзлени тюплерине гъыз таратыгъыз.**

Сьзлюк иш (Слайд -2) Къум..къ. т..пуракъ, Уллуб..й, Йырч... Къаз..къ, ёлд...ш, ювуш...н, иг...т, к..тап, юлд...з. Оьзюгюз тергеп, ишигизни къыйматлагъыз.

- Яшлар, мен гьрсетген суратланы атлары язасыз ва жумлалар тизигиз.

Бьрю, кирпи.аюв, къубагийик, атьялман, къоян, къабан,тюлкую.

- Чечеген ёмакъны чечигиз

- Къышда чечине, язда гийине Не?

-терек

--Терек нечик оьсегенни сиз билесиз. Бизин билимибизде терек йимик оьсме тарыкъ.

Бавчу терекни оьзюню юрегине уллу муратлар тутуп.чача.

-Адамланы сююндюрсюн, тойдурсун деген мурат булан.

-Гьарпланы ерине салыгъыз

Рачку.краднаш, мкатап. мшики, кал,. ктапи. Дрса. Алтыкъ.

-Биз де оьзюбизню билимибизни гьрсетмек муратда тазаязыв ва такрарлав бийликлеге барып. муратлагъа етишме къаст этдик

2. **Яшлар, бугюн биз тас болгъан тил гесимни тапма герекбиз.**

- Тил гесимлер къайсы бийликде яшайлар?

- Озокда МОРФОЛОГИЯ бийликде

-Кимден кёмек тилейик, нечик этейик? Излейик

Неден башлайыкъ? Ахтарайыкъ, ахтарывчу болайыкъ.

Морфология бийликден къыдыра барайыкъ

Тил гесимни аты недир?

Къайсы соравагъа жавап бере?

Нени англата?

Къайсы бьлюклеге бьлюне?

Дарсны мурадын яшлар белгилей

Заман гетип бара, биз бугюн ахтарывчуларбыз, чалт айланайыкъ .Ахтарывчуланы эки тюрлюсю бола, сьзлюклерде язылгъан кюйде. Къыр жанланы гьызарлап юрюйгенлер ва бир предметни ахтарагъанлар.

Яшлар, биз къайсы болма тийишлибиз?

Биз билген маълуматланы бир ерге язма герекбиз.

Тептерлеге язажакъбыз.

Гетдик! Яш ахтарывчулар, Ёлавчу ёлда яхшы. Юрюген ёл этер.

Теманы англав-тюшюнов.

Етишдик «Бырынгы атавгъа» Бугюн дарсда биз излейген тил гесим бырынгы заманлардан берли яшав сюрген. Шо саялы да, яшлар, алдынгы заманлагъа гёз кьаратайыкъ

Карточкалар булан ишлев. Карточкада сезлер язылгъан тапкьырларда. Нечик ойлашасыз. Шо сезлени кьайсылары эсгидир? Тюбюне гьыз тартыгъыз

Карточка №1

Къыр жан	Чабакъ	отдай
Йыртгъыч	Чабакъчы	от
къагърулу	Чабакъ тутув	отбаш

-О сёзлени неге сайладыгъыз?

-Озокьда, адам башлап гьар предметге ат ойлашгъан.

-Шо сёзлер кьайсы соравлагъа жавап бере? (ким? не?)

-Атын айтып боламысыз шо тил гесимни?

- Озокьда, бу **АТЛЫКЪ**

- биз ахтарагъан атлыкьны гьакьында не билдик?

-предметлер бизин айланабызда толгъан, гёреген чакьы предмет, барысы да АТЛЫКЪЛАР.

- Теманы атын ким айтар? АТЛЫКЪ Нечик арив ва ТЮЗ тагьылгъан ат.

-Бизин ЭЧИВЮБЮЗ ЯБАЛАКЪ (бек гьакьыллы ва бары да затны биле) бизге ПРАВИЛО йиберген. Китапны ачып, ичигизден эки керен охугъуз.

- не айтма боласыз?

-Гъали тапшурув язабыз №175

Биз чи бийликни четим ерине тюшюп кьалдыкъ.

2. Оязлыкь-къол- кьакьа ери бийликни

-Алдынгылар табиатны гьавлай туруп, предметлеге атлар кьойгъан..

- Суратдагьы предметлени атларын эки тапкьыр этип языгъыз.

Эки де тапкьырдагьы сезлени охугъуз.

Шолагъа нечик атлар тагъайыкъ?-

Жанлы ва жансыз предметлени англатагъан атлыкьлар

-ЭЧИВЮБЮЗ йиберген правилону охуюкъ, эсибизде сакълайыкъ.

3. Яшлар, сиз мультфильмлени сюемисиз?

Мультфильмлени дюньясына барайыкъ.

-Къарагъыз мультфильмге..

- Аты нечикдир ?(Трое из Простоквашино)

Игитлери эсигиздеми? Муна гъали тергейик.

мишик	Алабай
гючюк	Печкин
юрт	Ювуртотар
почтачы	Фёдор агъав
уланъяш	Матроскин

-Биринчи тапкырдагы сёзлени экинчи тапкырдагы сёзлерден не башгылыгы бар?

-Экинчи тапкыкыны сёзлери неге уллу гьарп булан язылган?

- Хас ва жынс атлыклар деп. Языгыз тептерлеге.

4. Ял алыв мюгьлет

5. -Узатайыкь. Къумукь тилни сырларын ачайыкь

- Гёз деген сёзге кьардаш сёзлер айтыгыз (гёзетчи, гёзьяш, гёзелдирик, гёзет.

7. Гъали ахырынчы шагъардабыз.

-Сёзлерден жумлалар тизигиз:

1. Оьзен, сув, бузлай.

2. Яшлар мактапгъа, бар.

-Иесини ва хабарлыкыны белгилегиз. Къайсы соравагъа жавап бере?

-Бизин дарсны мурадын эсге алайыкь

-Мен атлыклар айтаман, сиз жанлы буса, кьолларыгызны башыгыздан оьрге гётерип. Харс уругъуз. Жансыз предметлени англата буса. Алдыгызда харс уругъуз.

- Спортмен. Гюн. Ана, кьыз. энемжая, энем кьатын, мишик. чечек, Айшат.

-

8. Мен айтган жумла ТЮЗ буса, ДЮР деп айтасыз

ТЮГЮЛ буса ТЮГЮЛ деп.

Атлыкь предметни англата

Жумланы биринчи сёзюн гиччи гьарп булан язабыз.

Атлыкь ким? ва не? деген соравагъа жавап бере

Аюв жанлы предметни англата

- Мен айтывну башлайман , сиз узатыгыз

Ишлемеген- тишнемес

Уллу айтганны этмеген . мурадына этмеген

IV Китап булан ишлев Параграфны охув. Тапшурув 175,176

Морфология бийликни халкы сизге соравлар йиберген, жаваплар берме кьарагыз.

Тас болган тилгесимни тапдыгызмы?

Нени англата?

-Олар кёпмю?

-Къайсы соравагъа жавап бере?

- Нечик бёлюклеге бёлюне?

- Яшлар, бугюнгю дарс пайдалы оьтдю, сизге разилигимни билдиремен

v. Яшланы кьыйматлав.

Vi. Кёп савболугъуз бизге гелген кьонакълар да, ортакчылыкь этген охувчулар да.